

سرگذشتی از سرود و ترانه در ایران

هدایت الله نیرسینا

www.ketab.ir

سرشناسه: نیرسینا، هدایت‌الله، ۱۲۹۴-۱۳۷۷.
عنوان و نام پدیدآور: سرگذشتی از سرود و ترانه در ایران / هدایت‌الله نیرسینا؛
ملحقات، توضیحات و ویرایش فنی محمدرضا شریلی.
مشخصات نشر: تهران: هنر موسیقی: موزه موسیقی ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص. ۲۱/۵ × ۱۴/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۵۰۵-۰-۳
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
موضوع: ترانه‌های ایرانی -- تاریخ و نقد -- مقاله‌ها و خطابه‌ها -- متن‌ها
رده‌بندی کنگره: ۳۹۸۹ PIR
رده‌بندی دیوبی: ۰۴۰۹/۱۸
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۰۴۶۶۶

سرگذشتی از سرود و ترانه در ایران

مؤلف: هدایت‌الله نیرسینا

ناشر: هنر موسیقی با همکاری موزه موسیقی ایران

مدیر اجرایی: مزگان زرین‌نقش

ملحقات، توضیحات و ویرایش فنی: محمدرضا شریلی

حروف‌نگاری متن: رؤیا مددی، سمیرا حسینی

طراحی گرافیک: استودیو مرکزی، سعید فروتن، راشین جیحون

طراح جلد: استودیو مرکزی؛ مریم ترابی

چاپ اول: ۱۴۰۰ شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۸۵ هزار تومان

© حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

تلفن انتشارات و مرکز پخش: ۴۴۲۶۳۴۴۴ (۰۲۱)

فهرست

۷	یادداشت ناشر
۹	مقدمه ویراستار فنی
۱۵	سرگذشتی از سرود و ترانه در ایوان
۱۷	— [نوشتار ۱] هر نَسَفْتَه دُری دُری می سفت / هر ترانه ترانه ای می گفت
۲۵	— [نوشتار ۲] بوی جوی مولیان آید همی / یاد یار مهربان آید همی
۳۱	— [نوشتار ۳] رباب و چنگ به بانگ بلند می گویند / که گوش هوش به پیغام اهل راز کنید
۳۹	— [نوشتار ۴] ما یوسف خود نمی فروشیم / تو سیم سیاه خود نگه دار
۴۵	— [نوشتار ۵] نوای آن غجکم کشت و شکل آن غجکی / که شور مجلس عشاق شد ز پُر نمکی
۵۱	— [نوشتار ۶] ما بی دلان به باغ جهان همچو برگ گل / پهلوی یکدگر همه در خون نشسته ایم
۵۷	— [نوشتار ۷] صد داغ به دل دارم زان دلبر شیدایی / آزرده دلی دارم من دائم و رسوایی
۶۳	— [نوشتار ۸] عقرب زلف کجست با قمر قرین است / تا قمر در عقرب است حال ما چنین است

- ۶۹ — [نوشتار ۹] در ازل با سر زلف تو چه پیوندی داشت / که پریشان شد
و از خویش برون شد دل من
- ۷۵ — [نوشتار ۱۰] ز دل می‌رس که چونی دلی نشسته به خونی / ز اشک
پُرس که افشا نموده راز درونی
- ۸۳ — [نوشتار ۱۱] جامه‌ای کو نشود غرقه به خون بهر وطن / بدر آن
جامه که ننگ تن و کم از کفن است
- ۸۹ — [نوشتار ۱۲] از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان
سرو خمیده
- ۹۵ — [نوشتار ۱۳] به زیورها بیاریند مردم خوب رویان را / تو سیمین‌تن
چنان خوبی که زیورها بیارایی
- ۱۰۱ — [نوشتار ۱۴] جو تصنیف بلند آوازه گردد / روان اهل معنی تازه گردد
- ۱۱۱ — [نوشتار ۱۵] خود ندانست مگر عاشق ما / که ز خوبان نتوان
خواست وفا
- ۱۱۹ — [نوشتار ۱۶] مرغ سحر ناله سر کن / داغ مرا تازه‌تر کن
- ۱۲۷ — [نوشتار ۱۷] ز من نگارم خبر ندارد / به حال زارم نظر ندارد
- ۱۳۵ — [نوشتار ۱۸] موسم گل دوره حسن / یک دو روز است در زمانه
- ۱۴۳ — [نوشتار ۱۹] ای نوع بشر تا کی به ابناء بشر / سودی ندهی
ای نخل بی‌بار و ثمر
- ۱۵۱ — [نوشتار ۲۰] اگر مرغ دل برآرد نفس / به یک برق آه بسوزد قفس
- ۱۵۷ — [نوشتار ۲۱] گل من بستان گشته چون رویت / چمن از گل شد
چون سر کویت
- ۱۶۵ — [نوشتار ۲۲] نام مجازیش علی نقی‌ست / نام حقیقی‌ش
ابوالموسیقی‌ست
- ۱۷۳ — [نوشتار ۲۳] چنانم بانگ نی آتش بر جان زد / که گویی کس آتش
بر نیستان زد
- ۱۸۱ — [نوشتار ۲۴] شاه من ماه من رحمتی به حال زارم / بفکن از روی
خود روشنی به شام تارم

یادداشت ناشر

سال گذشته برآن شدیم سلسله مقالاتی را که در دهه ۳۰ تحت عنوان «سرگذشتی از سرود و ترانه در ایران» به قلم هدایت الله نیرسینا در مجله رادیو ایران منتشر شده بود و بخش اعظمی از آن‌ها را در اختیار داشتیم برای سهولت دسترسی علاقه‌مندان، به صورت سلسله وار در مجله هنر موسیقی منتشر کنیم. از این جهت برای تکمیل مجموعه نوشتار فوق با دوستانی که با موزه موسیقی ایران همکاری داشتند صحبت کردیم و مطلع شدیم که متن این مجموعه نوشتار توسط همکاران موزه حروف چینی شده است. بنابراین پیشنهاد انتشار آن به صورت کتاب با همکاری موزه مطرح شد و در صحبتی که با جناب علی مرادخانی، مدیر وقت موزه موسیقی ایران، انجام گرفت، این پیشنهاد پذیرفته شد. از این رو متن حروف چینی شده به همراه افزوده‌های تکمیلی آن در اختیار ما قرار گرفت، ویراستاری و اصلاحات به‌ویژه بر اشعار و ترانه‌ها انجام و تیتراهای نوشتار ۱ الی ۳۴، و عنوانی برای هر مقاله انتخاب و افزوده شد و در نهایت مراحل آماده‌سازی و نشر کتاب آغاز گردید. همه‌گیری ویروس کرونا، کار انتشار را اندکی به تأخیر انداخت؛ ضمن اینکه با کمال تأسف مدیر خدوم و دلسوز موزه موسیقی ایران و دوستدار اهل هنر، جناب مرادخانی، را نیز بر اثر ابتلا به همین ویروس منحوس از دست دادیم که در اینجا برای او رحمت واسعه و برای بازماندگان و همکارانش صبر جمیل آرزو داریم. اکنون این کتاب بخشی از تاریخ ترانه‌سرایی در ایران را پیش چشم شما می‌گذارد و از آنجاکه میزان دسترسی و استفاده مفید از منابع، نقشی محوری و تعیین‌کننده در زمینه پژوهش دارد، امیدواریم مجموعه حاضر اطلاعات ارزنده‌ای در اختیار علاقه‌مندان به موضوع ترانه قرار دهد. در پایان از محمدرضا شریلی برای برقراری همکاری با موزه موسیقی ایران جهت انتشار کتاب و افزودن اطلاعات تکمیلی به آن، و از همکارانم در انتشارات هنر موسیقی سپاسگزارم.